

YANGI O'ZBEKISTON ISLOHOTLARI KONTEKSTIDA IJTIMOY-IQTISODIY VA INSTITUTSIONAL RIVOJLANISH USTUVOR YO'NALISHLARINING NAZARIY-HUQUQIY TAHLILI

Shermatov Nuriddin

Toshkent davlat yuridik universiteti
Fuqarolik huquqi sho'bası o'qıtuvchisi

So'nggi yillarda O'zbekiston Respublikasida amalga oshirilayotgan keng ko'lamli islohotlar mamlakat taraqqiyotining mutlaqo yangi bosqichini boshlab berdi. **"Yangi O'zbekiston"** g'oyasi qisqa vaqt ichida siyosiy shior doirasidan chiqib, jamiyat hayotining barcha sohalarini qamrab olgan kompleks rivojlanish modeliga aylandi. Ushbu model davlat va jamiyat o'rtasidagi munosabatlarni qayta ko'rib chiqish, inson manfaatlarini ustuvor qo'yish hamda barqaror iqtisodiy o'sishni ta'minlash kabi strategik vazifalarni o'z ichiga oladi. Ayniqsa, **2026-yilning "Mahallani rivojlantirish va jamiyatni yuksaltirish yili"** deb e'lon qilinishi hamda **"Strategiya-2030"** ning yangilanishi ushbu jarayonlarning tizimli va uzviy davom etayotganini ko'rsatadi.

Yangi O'zbekiston islohotlari mohiyatan zamonaviy davlat boshqaruvi nazariyalari bilan uyg'unlashgan holda shakllanmoqda. Bugungi kunda rivojlangan davlatlar tajribasi shuni ko'rsatadiki, samarali taraqqiyot faqat iqtisodiy o'sish ko'rsatkichlari bilan emas, balki inson kapitalining rivojlanishi, ijtimoiy adolatning ta'minlanishi va institutsional barqarorlik bilan belgilanadi. Shu nuqtai nazardan, O'zbekistonda amalga oshirilayotgan **islohotlar inson markazli rivojlanish paradigmasiga** asoslanmoqda. Bu esa davlat siyosatining markaziga insonni qo'yish, uning huquq va erkinliklarini kafolatlash hamda munosib turmush sharoitlarini yaratishni anglatadi.

Mazkur yondashuv ijtimoiy-iqtisodiy siyosatda ham o'z aksini topmoqda. So'nggi yillarda kambag'allikni qisqartirish, aholi bandligini ta'minlash va ijtimoiy himoya tizimini takomillashtirish bo'yicha qator muhim chora-tadbirlar amalga oshirildi. Xususan, **aholining ehtiyojmand qatlamlarini aniqlash va ularga manzilli yordam ko'rsatish tizimi joriy etildi.** Bu esa ijtimoiy siyosatning samaradorligini oshirish bilan birga, davlatning ijtimoiy yo'naltirilganligini kuchaytirishga xizmat qilmoqda. Shu bilan birga, kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlash orqali iqtisodiy faollikni oshirishga alohida e'tibor qaratilmoqda. Bu esa **inklyuziv iqtisodiy rivojlanish modelining** muhim tarkibiy qismi hisoblanadi.

Hududiy rivojlanish masalasi ham Yangi O'zbekiston siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biridir. Ma'lumki, hududlar o'rtasidagi iqtisodiy nomutanosibliklar umumiy rivojlanish sur'atlariga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Shu boisdan ham infratuzilmani rivojlantirish, yangi sanoat zonalarini tashkil etish va qishloq hududlarini modernizatsiya qilish bo'yicha keng ko'lamli ishlar amalga oshirilmoqda. Bu jarayonlar nafaqat iqtisodiy o'sishni ta'minlash, balki aholi turmush darajasini oshirishga ham xizmat qiladi.

Ta'lim tizimidagi islohotlar esa uzoq muddatli rivojlanishning eng muhim omillaridan biri sifatida qaralmoqda. So'nggi yillarda oliy ta'lim muassasalari sonining oshirilishi, xorijiy universitetlar filiallarining ochilishi hamda akademik erkinlikning kengaytirilishi inson kapitalini rivojlantirishga qaratilgan strategik qadamlar sifatida e'tirof etilishi mumkin. Chunki zamonaviy iqtisodiyot sharoitida bilim va malaka asosiy resursga aylanmoqda.

Institutsional rivojlanish masalasi Yangi O'zbekiston islohotlarining markaziy yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Kuchli va samarali institutlar mavjud bo'lmagan taqdirda har qanday iqtisodiy yoki ijtimoiy islohotlarning barqaror natija berishi qiyin. Shu bois davlat boshqaruvi tizimini modernizatsiya

qilish, byurokratik to'siqlarni kamaytirish va davlat xizmatlarini raqamlashtirish bo'yicha keng ko'lami islohotlar amalga oshirilmogda. "Ochiq hukumat" tamoyillarining joriy etilishi esa davlat faoliyatining shaffofligini ta'minlashga xizmat qilmoqda.

Alohida ta'kidlash joizki, 2026-yilda mahalla institutining rivojlantirilishiga alohida e'tibor qaratilishi bejiz emas. Mahalla tarixan o'zbek jamiyatining muhim ijtimoiy instituti sifatida shakllangan bo'lib, bugungi kunda u davlat va jamiyat o'rtasidagi o'ziga xos ko'prik vazifasini bajarmoqda. Mahalla orqali aholi muammolarini joyida hal etish, ijtimoiy yordamni manzilli tashkil etish va fuqarolarning ijtimoiy faolligini oshirish imkoniyati kengaymoqda. Bu esa **subsidiarlik prinsipi asosida boshqaruv samaradorligini oshirishga xizmat qiladi.**

Fuqarolik jamiyati institutlarining rivojlanishi ham demokratik islohotlarning muhim yo'nalishidir. Nodavlat notijorat tashkilotlari, ommaviy axborot vositalari va jamoatchilik nazorati mexanizmlarining rivojlanishi davlat faoliyatining ochiqligini ta'minlash bilan birga, fuqarolarning siyosiy va ijtimoiy jarayonlardagi ishtirokini oshiradi. Bu esa demokratik jamiyatning asosiy belgilaridan biri hisoblanadi. Huquqiy islohotlar Yangi O'zbekiston taraqqiyot modelining ajralmas qismi sifatida namoyon bo'lmoqda. Huquq ustuvorligini ta'minlash, sud tizimining mustaqilligini kuchaytirish va fuqarolarning huquq va erkinliklarini kafolatlash borasida muhim qadamlar tashlandi. Sud tizimida ochiqlik va shaffoflikning oshirilishi, ma'muriy sudlar faoliyatining kengaytirilishi hamda elektron sud tizimlarining joriy etilishi zamonaviy huquqiy davlat barpo etish yo'lidagi muhim yutuqlardan biridir. Shu bilan birga, raqamli transformatsiya jarayoni huquqiy tizimga ham sezilarli ta'sir ko'rsatmoqda. Davlat xizmatlarining elektron shaklga o'tkazilishi, sun'iy intellekt texnologiyalarining joriy etilishi va raqamli iqtisodiyotning rivojlanishi yangi huquqiy munosabatlarni yuzaga keltirmoqda. Bu esa o'z navbatida, yangi normativ-huquqiy bazani shakllantirish zaruratini tug'dirmoqda.

"Strategiya-2030"ning yangilanishi esa Yangi O'zbekiston islohotlarining uzoq muddatli istiqbollarni belgilab beradi. Mazkur strategiya yashil iqtisodiyot, raqamli transformatsiya, inson kapitalini rivojlantirish va davlat boshqaruvi samaradorligini oshirish kabi ustuvor yo'nalishlarni qamrab oladi. Bu esa O'zbekistonning global rivojlanish tendensiyalariga moslashayotganini va xalqaro maydonda o'z o'rnini mustahkamlashga intilayotganini ko'rsatadi.

Shu bilan birga, islohotlar jarayonida muayyan muammolar ham mavjudligini inkor etib bo'lmaydi. Jumladan, hududlar o'rtasidagi iqtisodiy tafovutlar, byurokratik qarshiliklar va malakali kadrlar yetishmovchiligi islohotlarning samaradorligiga ta'sir ko'rsatishi mumkin. Biroq ushbu muammolarni tizimli yondashuv asosida hal etish orqali yanada barqaror rivojlanish modelini shakllantirish mumkin. Xulosa qilib aytganda, Yangi O'zbekiston islohotlari ijtimoiy-iqtisodiy va institutsional rivojlanishning yangi modelini shakllantirishga qaratilgan bo'lib, uning markazida inson manfaatlari turadi. **2026-yilning "Mahallani rivojlantirish va jamiyatni yuksaltirish yili"** deb e'lon qilinishi hamda **"Strategiya-2030"**ning yangilanishi ushbu yo'nalishlarning ustuvorligini yana bir bor tasdiqlaydi. Mazkur islohotlarning muvaffaqiyati esa huquq ustuvorligini ta'minlash, samarali institutlarni shakllantirish va inson kapitalini rivojlantirish darajasiga bevosita bog'liqdir.